

Oponentský posudek diplomové práce

Jan Benda: Čeští uprchlíci z okupovaného pohraničí ve druhé republice (242 s.text + příl.)

Pravděpodobně už když podával J. Benda na závěr svého bakalářského studia v roce 2006 práci o osudech českých uprchlíků v pomnichovském období v Kralupech nad Vltavou, byl již asi rozhodnut, že téma podstatně rozšíří a zpracuje jako diplomovou práci. Tentokrát předložil práci, která se rozrostla nejen do počtu stránek, ale také problémů, na něž autor hledal a na mnohé také nacházel adekvátní odpovědi. Jako cíl práce si vytkl „provedení komplexní analýzy problematiky českých uprchlíků z pohraničních oblastí, které byly po 30. září 1938 obsazeny Německem a Polskem.“ Právě „celostátní“ pohled je onou novou dimenzí autora přístupu, jež by měla umožnit sledovat proces vzniku, průběhu a řešení uprchlické otázky v oněch necelých šesti měsících existence druhé republiky. A priori také upozorňuje, že se nevěnuje otázce Čechů na Slovensku ani na Podkarpatské Rusi a jejich návratu do zemí Českých.

Strukturu práce charakterizuje jak chronologické, tak tématické rozdělení na celkem šest základních kapitol, atomizovaných ještě do drobnějších podkapitolek. To umožňuje přehledně sledovat z jakých poměrů v původních domovech odcházeli uprchlíci, jak probíhal jejich útek, jak reagovaly ústřední vládní instituce na nově vzniklý problém, jak a kde byla organizována pomoc uprchlíků. Od onoho „celostátního pohledu“ se znovu vynoří úsilí postihnout a analyzovat situaci uprchlíků a péči o ně v malém městě, ve zmiňovaných Kralupech nad Vltavou. Aby J. Benda mohl zachytit situaci v Říšské župě Sudety, používal především historiografickou literaturu českou i německou, zatímco k zobrazení situace ve vnitrozemí a k hledání odpovědi vycházel ze široce založeného archivního studia příslušných fondů v Národním archivu. Velmi pečlivě autor provedl rozbor literatury a nemenší pozornost věnoval také rozboru pramenné základny, vydaných pramenů, pamětí i využitého dobového tisku.

Již první kapitola, nepřilíš výstižně nazvaná Pohraničí a české obyvatelstvo, naznačuje, jak dobře je autor zorientovaný v adekvátní historiografické literatuře. Snaží se také zodpovídat otázky o počtu českého obyvatelstva v pohraničí, posoudit sílu a strukturu migračních vln (počty migrantů), aby na jejím závěru velmi erudovaně uvažoval nad tím, zda se v těchto případech jednalo o útky, vyhnání či exodus z pohraničí a přiklání se k názoru, že „označení migračního procesu z pohraničí jako vyhnání je případné“ (s. 72). Druhá kapitola se zabývá závažným problémem vztahu státu a uprchlíků, pomocí pro ně a vzniku institucí, které měly provádět soustavnou péči, organizovat „včleňování“ uprchlíků do života a práce v podmín-

kách druhé republiky. V mnoha ohledech přináší tato kapitola nové poznatky, třídí a zřehledňuje dosavadní výsledky bádání. Za povšimnutí rozhodně stojí podkapitolky věnované aktivitám vlády R. Berana, které doposud byly povětšinou opomíjeny a častěji spíše bagatelizovány. Neobyčejně zajímavou kapitolu, i když nikoli rozsáhlou, tvoří pohled dobového tisku na celou problematiku „migrace“ v roce 1938. Benda upozorňuje na fakt, že se v tisku objevovaly určité stereotypy, ale obecně zdůrazňuje: „Pomoc českým a slovenským uprchlíkům byla chápána jako národní povinnost, kterou měl každý splnit, neboť hraničáři „drželi“ českou věc ve smíšeném území. Zaopatření hraničářů mělo být i splacením dluhu těmto lidem.“

Závěrečné tři kapitoly jsou propracovanějším, doplněným a renovovaným textem zmiňované bakalářské práce, v nichž sleduje danou problematiku v konkrétních podmínkách Kralup nad Vltavou.

Opomenout také nelze jak fotografickou přílohu, tak zejména statistické přílohy, jež přinášejí přehled např. o důvodech opuštění zabraného území, statistiku uprchlíků v Čechách a na Moravě, skutečné početní stravy uprchlíků – čs. státních příslušníků na území Čech, Moravy a Slezska). Zejména statistické přílohy, jejichž některé údaje jsou pochopitelně také součástí textu diplomové práce, přinášejí řadu údajů, jejichž prostřednictvím se daří zodpovídat některé často kladené otázky.

Závěr: Diplomová práce Jana Bendy splňuje veškeré požadavky na tento druh závěrečných vysokoškolských prací, a proto doporučuji, aby se stala předmětem obhajoby. Navrhuji, aby byla hodnocena jako výborná a stala se podkladem pro práci rigorózní.

V Praze dne 13. května 2008

PhDr. Jan Gebhart, CSc.
Historický ústav AV ČR